

Fiji Truth and Reconciliation Commission

Act 2024

(ACT NO. 15 OF 2024)

iTaukei Translation

LAWA VAKATURI NI DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI 2024
(Lawa Vakaturi No. 19 ni 2024)

VEITIKINA

WASE 1—IVAKAMACALA

1. Ulutaga kei na kena ivakavakayagataki
2. iBalebale
3. iNaki
4. Lawatu e vauci ena Matanitu

WASE 2—MATABOSE NI DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI

1. Matabose ni DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI e Viti
2. iTavi ni Matabose
3. Kaukaua Vakalawa ni Matabose
4. Cakacakacavata kei na Matabose
5. iVakarau ni veiqaravi
6. Veiqaravi Raraba
7. iTavi ni Vunivola
8. Yavu ni Veiqaravi
9. Taqomaki ni Matabose

WASE 3—ROGOCI NI VEILEWAI

1. Na kena qaravi
2. Veilewai
3. Nodra taqomaki ka vukei na sa vakabulai
4. Ripote ni Matabose

WASE 4—VEIKA ESO

1. iTukutuku maroroi
2. iLavo ni Matabose
3. Dikevi ni iLavo
4. Lawasau

IKURI 1—YAVU NI VEIQARAVI

IKURI 2—BUBULUI SE YALAYALA

LAWA VAKATURI NO. 19 NI 2024

I assent.

RATU N. T. LALABALAVU

President

[6th December 2024]

NA LAWA VAKATURI**ME DUA NA LAWATU ME TAUYAVUTAKI KINA NA
MATABOSE NI DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI****VAKAYACORA na Palimedai ni Matanitu Tugalala o Viti—****WASE 1—IVAKAMACALA***Uhutaga lalai kei na kena vakavakayagataki***1.—(1) Na Lawatu qo e rawa ni vakatokai me Lawatu
ni Matabose ni DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI
2024.****(2) Na Lawatu qo e sa na vakabau ena Tikinisiga sa lesia na
Matanitu ka tabaki ena itukutuku ni matanitu.***iBalebale***2. Ena Lawatu qo, vakavo ke gadrevi na kena ibalebale—**

“ituvatuva ni vuli” e vakaibalebaletaki ena ituvatuva ni vuli, kevaka e qarava na matanitu se soqosoqo taudaku ni matanitu, me vukea na lewei Viti mera kila na Matabose kei na kena itavi ka me vakaitavi ena ituvatuva ni veivakaduavatataki;

“Yavu ni Veiqaravi” e vakaibalebaletaki ena Yavu ni Veiqaravi ni Matabose me vaka e virokotori ena iTuvatuva 1; “Matabose” e vakaibalebale ina Matabose ni Dina kei na Veivakaduavataki ka tauyavutaki me vaka e virikotori ena tikina 5;

“Komisina” vakaibalebale ena lewe ni Matabose digitaki me vaka e virikotori ena tikina 5(2);

“gauna ni ku” vakaibalebale ena gauna ni ku a vakayavori e Viti mai na 1987;

“Minisita” vakalebale ena Minisita e qarava na veika me baleta na Lawatu qo;

“ituvatuva ni veivakaduavataki” vakaibalebale ena iwalewale kena wasei na DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI ka qarava na Matabose me vaka e virikotori ena Lawatu qo; kei na

“bula mai” oka kina e dua, ke tiko e Viti se vanuatani—

(a) o koya duadua, se koya kei na dua tale se sivia, a vakamavoataki ena yago se vakasama, vakararawataki, vakayali na rawaka vakailavo, se kaliraki vakaukaua ni dodonu vakatamata—

(i) Se ena vuku na veivakacacani levu ni dodonu ni tamata ena dua ga na gauna ni vuaviri; se

(ii) ena vuku ni dua na cakacaka e semati ki na dua na inaki vakapolitiki se inaki ka sa soli kina na galala ena loma ni Yavu ni Vakavulewa ni Matanitu Tugalala o Viti

- (b) se, o koya, yadudua se vata kei na dua se sivia na tamata, a vakaleqai ena ituvaki se mavoa vakayago se vakasama, vakararawataki ni vakasama, vakayali ni rawaka vakailavo, se dua na vakacacani levu ni dodonu vakatamata, ena vuku ni nona vukea e dua na tamata e vakasamataki ena parakaravu (a) ka a leqa tiko se me tarova na nona vakararawataki na tamata oqori; se
- (c) wekadra se o ira era vakararavi vei ira na bulamai me vaka e lavaki.

iNaki

3.—(1) Na inaki ni Matabose me kacivaka na sauvaki ni duavata ena sala malumu ka veiyaloni.

(2) Na inaki ni Lawa oqo me vakarawarawataka na vakaitavi raraba kei na galala ena kena tukuni na dina me baleta na yavavala vakapolitiki ena gauna ni vuaviri ka me tokona na vakacegu kei na bula vei ira na bula mai na veika oqo.

Lawatu vauci ena Matanitu

4. Na Lawatu e vauci ena Matanitu.

**WASE 2—MATABOSE NI DINA KEI NA
VEIVAKAMEYAUTAKI E VITI**

Matabose ni DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI e Viti

5.—(1) Na tikina qo e yavutaki kina na vei qaravi ni Matabose ni DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI e Viti.

(2) Na Matabose era lewena e 5 na Komisina (commissioners) ka digitaka na Peresitedi, 3 vei ratou na Komisina mera lewenivanua tudei e Viti.

(3) Na iliuliu ni Matabose ena digitaka na Peresitedi, me dua vei ratou na Komisina.

(4) Na Komisina e dodonu me—

(a) tamata nuitaki, dina, dau cakacaka vakadodonu, e dua me dau vakatulewa vakadodonu ena itavi ni Komisina ka rawa ni nuitaki ena itavi e qarava; kei

(b) e dua ka vakaitutu cecere ka rawa ni vakatulewa vakamatau ena noda bula ni veimaliwai, vuniwai, daunilawa, talatala se bete, dau valataka na domodra o ira na beitaki vakailasu, se vagalui na domodra nira tabonaki, ira na dau vakauqeta na veitalanoa me veivakameyautaki se na veicakacaka tale eso ka na yaga ina itavi ni Matabose.

(5) Na iliuliu ni Matabose me liutaka na bose, raica me veitalanoataki na veika e dodonu me veitalanoataki, yadrava na kena qaravi na itavi ni Matabose, oka kina na vakadeitaki na dina ni tukutuku, uqeta na veivakaduavatataki, ka me rogoci na domodra kece e dodonu me rogoci, kei na dokai ni veitalanoa e qaravi.

*iTavi ni Matabose***6. Na itavi ni Matabose me—**

- (a) qarava na vakarautaki ni vanua, kei na ituvatuva ni veitalanoa me veiganiti, ka ra yalo rawarawa o ira na sotava na leqa mera wasea na nodra italanoa, na bikai ni yalodra;
- (b) vakaitavi kece na veitabana ena cakacaka ni veivakaduavatataki;
- (c) dikeva na ituvaki, na yavu, veika e vauci, kei na veika e vakacalai se basuki ena dodonu ni tamata yadua, se na vakarau kaukaua a vakayacori ena gauna ni ku;
- (d) vakarautaka e dua na iwalewale ni veiqaravi me uqeta na veiwekani vinaka ena vuku ni itovo a vakayacori ena gauna ni Ku, na nodra veitalanoa o ira sotava na bolebole qo;
- (e) vakadeitaka, tokona na sala ni veivakaduavatataki, se veivakameyautaki ena itovo vakavanua, ena rai vakalotu, me rawati kina na veivosoti, veiciqomi kei na lewa dodonu;
- (f) yadrava na veiporokaramu ni veivakameyautaki, veisoqosoqo ni lotu, na veivakasalataki, na vakadewa, vakadewataki ni veitalanoa ena vosa vagalu, se so tale na iwalewale ni veitalanoa me tokona na nodra rogoci o ira na sotava na leqa;
- (g) me nanumi na revurevu ni voroki se basuki ni lawa ni dodonu ni tamata yadua se na vakayaco itovo kaukaua ena gauna ni ku, kena revurevu ena veiqaravi ni Tabana ni Bula, Vuli, Lawa, kei na veiqaravi tale eso, vaka kina na veivuvale era sotava na dredre;

- (h) vakatura na veipolasi se ivakarau me taurivaki me tarova na kena sotavi tale na leqa va qo, mevaka na dredre e sotavi ena gauna ni Ku, me kua ni yaco tale;
- (i) vakarautaka e dua na walewale ni veiqaravi e tokona ka uqeta na itovo ni dina, veivakameyautaki ka vakabulabulataka na vakacokotaki ni lewenivanua e sotava na leqa ena gauna ni ku; kei
- (j) qarava na itavi kece mevaka e virikotori ena ituvatuva levu ni veiqaravi ni Matabose.

Kaukaua Vakalawa ni Matabose

7.—(1) Na Matabose, e tu vua na kaukaua vakalawa qo—

- (a) me dikeva na ivakadinadina e bubului vakalawa;
- (b) me dikeva na ivakadinadina kece e volai, se talanoataki, ena gauna ni veilewai, tukutuku kece e soli kina mataveilewai ni *civil se criminal proceeding*; to
- (c) me lewa na yalani ni lewenivanua kei na Tabana ni tukutuku mera vakuwai se mera tiko ena veigauna ni bose ni Komisina;
- (d) me lewa na nona vakatabui e dua na lewenivanua, kevaka e gadrevi, ena gauna ni veilewai, me maroroi kina na dodonu ni lewa; kei
- (e) me veitalanoa kei ira tale na Daunivuku tale eso ka tu vei ira na kilaka ni veiqaravi ni Matabose.

(2) Kevaka e dua na lewenivanua e nakita me solia e dua na itukutuku lasu me vakacala kina na Matabose, ena okati na cala qo ni veivakacalai ena mataveilewai ka na rawa vua na Matabose, me kauta na kisi qo kina Mataveilewai Levu.

Cakacakavata kei na Matabose

8. Na Matanitu kei na veitabana tale eso me cakacakavata kei na Matabose me vukea na nodratou veiqaravi ena ruku ni Lawatu qo.

Kena iVakarau

9.—(1) Ena tikina qo, na Matabose, me bulia na nona ivakarau kei na iwalewale ni veiqaravi.

(2) Na iwiliwili gadrevi me rawa ni vakayacori kina e dua na bose oya me 3 na Komisina, ia me 2 na Komisina lewenivanua tudei e Viti.

(3) Ia ena wasetiki (2), ena qaravi e dua na veilewai kevaka e tiko e 2 na Komisina ka dua vei rau qori e lewenivanua tudei e Viti.

(4) Ia na wasetiki 15(11), na Matabose e dodonu me vakataulewa ena veigauna kece sara, nira sa lomavata kece kina na lewa e vakarau tau.

iTukutuku Raraba

10.—(1) Na Matabose e dodonu me tu vakataki koya ka me kua ni vakarorogo kina Matanitu se dua na Tabana ni Veiqaravi vakamataniu, se vakarorogo vua e dua na lewenivanua, se dua na soqosoqo, vakavo kevaka e gadrevi vakalawa.

- (2) Nibera ni tekivu na veiqaravi ni Matabose, na Komisina me lai vosa bubului e matai Peresitedi, bubuluitaki, ka vakadeitaki ina veiqaravi ni valenivolavola qo, mevaka e virikotori ena Schedule 2.

Vunivola

11.—(1) Na Matabose me digitaka na vakailesilesi se, me rau veivakadonuitaka vata kei na Vunivola Tudei ni civil service kei na Vunivola Tudei ni civil servant ka wili kina na Matabose, me vakayagataki ira na vakailesilesi era sa veiqaravi rawa tiko, ena nodra laki cakacaka yani ina Matabose – mera secondment taki.

- (2) Na vunivola me digitaka na Matabose, ka me veiqaravi ena ruku ni nona lewa na iliuliu ni Matabose.

Yavu ni Veiqaravi

12.—(1) Na Komisina, oka kina na vakailesilesi ni Matabose kei ira na Dauniveivakasalataki ka veiqaravi ena lewa ni Matabose, e dodonu mera kua ni ravi kina ile vakapolitiki ia mera qarava ga na itavi ni nodra valenivolavola.

- (2) Ira na Komisina mera vakamuraia na Yavu ni Veiqaravi

- (3) Ni dua e sega ni vakamuraia na ivakara ni veiqaravi -code of conduct, ena rawa me, vakatautaki ena bibi ni cala e vakayacora, me —

(a) dua na ivola ni veitataunaki;

(b) vakacegui mai na valenivolavola kevaka e Komisina, oka kina na itutu vakailiuliu ni Matabose;

(c) bokoci ni konitaraki kevaka e vakailesilesi ni Matabose se dua na Dauniveivakasalatki; se

- (4) Ena rawa ni yaco na wasetikina (3) kevaka
- (a) kevaka era lewa vata e 2 se 3 na Komisina me saqati na itutu vaka iliuliu ni Matabose;
 - (b) kevaka e lewai me saqati na nona itutu e dua na Komisina ni Matabose, ka lewa yani na iliuliu ni Matabose, me rau veitokoni kina e 2 tale na Komisina; se
 - (c) kevaka e lewai me vakacegui na vunivola, vakailesilesi se dua na Dauniveivakasalataki ni Matabose, ka lewa yani na iliuliu ni Matabose, ena nodra veitokoni na Komisina.

(5) Na Komisina, e yali mai na 3 na bose ni Matabose, ka sega ni dua na ulubale vinaka e vakaraitaki, ena vakacegui ena ruku ni wasetiki (4).

Kaukaua e maroroa na Matabose

13.—(1) Na Komisina, oka kina na vakailesilesi ni Matabose kei ira na Dauniveivakasalataki, kei ira na vakailesilesi era vakacakacakataki ena Matabose, era na sega ni lewai ena mataveilewai ni civil se criminal proceedings ena veika era cakava se ra tukuna, se veika era bokoca nira a cakava, ena inaki vinaka, nira veiqaravi ena ruku ni Lawatu qo.

(2) Na kaukaua ni nodra maroro e na wasetiki (1) ena vakayagataki ena nodra ivakarau ni veiqaravi, tukutuku e cavuti, se vakatulewa e tau ena gauna ni nodra cakacaka, oka kina—

- (a) na kumuni ni tukutuku;
- (b) na rogoci ni kisi me dola raraba se na kisi e sega ni vakatarai, na kena rogoci, me dola raraba;
- (c) na vakarautaki ni ripote;
- (d) na veitavi tale eso e qaravi mevaka e virikotori ena veiqaravi ni Matabose

(3) Na wase qo e sega ni vakayagataki kina dua na Lawatu se Matabose e vakayacora e dua na cala vakalawa se nakita me cala.

(4) E sega ni dua na tikina ena wase ni lawa qo e solia na dodonu vua e dua na lewenivanua me saumi vakailavo ni beci na nona dodonu vaka tamata yadua, ka sega ni sema kina veiqaravi ni Matabose.

WASE 3—ROGOCI NI VEILEWAI*Na kena veiqaravi*

14.—(1) Na Matabose me vakarautaka na veilewai mevaka e virikotori ena wasetiki (2) ena loma ni 14 na siga ni oti na nodra digitaki na Komisina.

(2) Ena loma ni 3 na vula mai na siga ni nodra digitaki na Komisina, na Matabose me qarava na itavi kece ka gadrevi me taucoko kina na nona veiqaravi oka kina —

- (a) vakarautaki ni valenivolavola, kevaka e gadrevi;
- (b) vakarautaki ni ituvatuva vakailavo;
- (c) vaqarai ni okaoka vakailavo ni veiqaravi;
- (d) digitaki ni vakailesilesi;
- (e) vakadikeva na iwalewale ni veivakaduavatataki ka rawa ni taurivaki;
- (f) vakarautaki na veivakararamataki vei ira na lewenivanua ena inaki kei na veiqaravi ni Matabose;
- (g) vakarautaki ni dua na idusidusi ni ripote; kei na
- (h) qaravi ni vakadidike taumada.

(3) Na Matabose me vakavakarau ena loma ni 18 na vula

(4) Na Peresitedi, ena nona kerekere na Matabose, ka tokona na kerekere ni Matabose, me na tabaki na kena notisi ena iTukutuku tabaki ni Matanitu, ni toso tale na veiqaravi ni Matabose ia me kakua ni sivia e dua na yabaki.

(5) Ena gauna ni vakavakarau ni Matabose, e dodonu kina Matabose me vakaraitaka vei ira na lewenivanua na kena sa dabe na Matabose kei na inaki ni veiqaravi, kevaka e gadreva na Matabose, me sureti ira era rawa ni mai vakaitavi se soli tukutuku ena veikisi eso e vaqaqai tiko.

Veilewai

15.—(1) Na Matabose me qarava e dua na veivakararamataki taumada vei ira na lewenivanua ena iwalewale ni veivakaduavatataki e rawa ni vakayagataki, nibera ni vakadonua vua e dua na lewenivanua me solia na nona itukutuku ena vuku ni kisi e vakadikevi.

(2) Na Matabose me na solia na notisi kina lewenivanua nibera ni qaravi na veilewai.

(3) Na Matabose me raica ni —

(a) soli na nodra itukutuku na lewenivanua ena vosa era rawa ni vosataka; kei na

(b) ira era vakaleqai tu na ituvaki ni yagodra era sega ni vakuwai mai na nodra vakaraitaka na nodra nanuma, ena—

(i) kena matanataki na vosa vakagalu;

(ii) vakarauta ki na vanua e rawa nira rogoci kina; se

(iii) ra vukei mera yaco yani ena vanua vakarautaki mera rogoci kina.

(4) E rawa ni kerea na matabose na veivuke ni vanua kei na lotu kei ira na veiliutaki ena nodra itikotiko; mera vakaitavi ena rogoci ni nodra veilewai.

(5) Ena vakatulewa ni matabose, e rawa ni vakadonui e dua me solia na itukutuku me maroroi.

(6) E tabu ni solia na matabose e dua na itukutuku e maroroi, vakatautaki ena lawa buli e so.

(7) Na matabose e rawa ni veitaba ena gauna ni veitarotarogi ke vinakati.

(8) Na matabose me nanumi ira era sa vakabulai mai ka ra sa ivakadinadina ni veika era sotava ena gauna era sureti kina mera mai soli itukutuku se vakaitavi me baleti ira era sega ni rawa ni wasea na kedra itukutuku se kedra italanoa e matadra na lewevuqa

(9) Na matabose e tabu ni vakayagataka se cavuta na yacai dua e beitaki ena itukutuku soli raraba, vola ripote se vakatutu vakavo ke sa vakadonuya o koya e cavuti ya na yacana se vakadonui vakalawa.

(10) Na matabose me tuvā e dua na ituvatuva matau mera qaravi kina na gone kei ira sa vakabulai mai ena kucu kei na ivakarau kaukau e so

(11) Na vakatulewa ni matabose me vakadonui vakalewenibose se nodra digidigi na Komisina.

(12) Ena lewa ni matabose, e rawa ni vakadonui e dua me solia na itukutuku yawa ena mona livaliva.

Na nodra vukei na sa vakabulai kei na nodra taqomaki na dau soli ivakadinadina.

16.—(1) Na matabose e dodonu me taqomaki ira na sa vakabulai mai ena gauna veigauna kece era wasea se sebera ni ra wasea kei na gauna era wasea oti kina na kedra italanoa kei na veika era sotava.

(2) Ena nodra sala ni vukei ena wasetikina e (1), na matabose e rawa ni vakadonuya e vica na sala ni vei qaravi era rawa ni qaravi kina na vakabulai mai na vakarau kaukaua e so, qo me vaka—

- (a) na nodra vukei vakayalo ka vakayago tale ga, qo ena lako curuma e so na vuli ena veilawalawa e so;
- (b) na nodra vukei vakavuniwai me rawati na bula vinaka kei na tuvaki vakavinaka ni nodra vakasama;
- (c) ituvatuva ni tataqomaki ena oka kina —
 - (i) vakarautaki ni nodra tolili me veiusa ena vanua mera lai rogoci kina;
 - (ii) na nodra taqomaki ka maroroi na vakabulai kei ira na soli ivakadinadina ke ra vakarerei ena veisala e so me tarova na nodra vakaitavi ena rogoci ni nodra itukutuku ena loma ni matabose.
 - (iii) na sala vuni e so e vakarautaki me vaka na nodra sega ni vakaraitaki ira ena nodra soli itukutuku me rawa ni maroroi ira kei ira na sa vakabulai keiira na soli ivakadinadina.
- (d) sala tale e so e nanuma na matabose ni yaga me sala ni nodra maroroi na sa vakabulai kei ira na soli ivakadinadina

(3) E sega na ivakadinadina ena lawa qo me baleta e dua na tamata se dua e beitaki , vakavo ke dua e totogitaki ni—

(a) solia na itukutuku lasu vua na matabose se

(b) o nakita mo vakadewataka cala na itukutuku me vakacalai kina na matabose kei ira era vakaitavi

(4) Na bibi ni tikina (3)(b), na kena kilai ni nakiti me vakadewataki cala na itukutuku kevaka—

(a) e kilai vakamatata ni vakacala se veisautaka na itukutuku donu;

(b) Na vakadewataki cala ni itukutuku ka yavutaki ni sa nanumi ni ivakavakadewa donu;

(5) Ena vuku ni wasetikina (3) kei (4), e rawa ni totogitaki e dua e vosataka se veivakacala ena itavi e qarava na matabose

(6) Ena vuku ni wasetikina (3) kei na (4), e rawa ni totogitaki e dua ke bulia e dua na itukutuku ka sega ni salavata kei na veiqaravi ni matabose;

(7) Ke dua e sega ni nakita na nona vakadewataka cala na itukutuku, ena sega ni vauci vakalawa, ia ena gadrevi ga me vakadodonutaka na nona cala se kuria na nona vakamacala me rawa ni tagavi kina na itukutuku din aka dodonu;

(8) O ira kece era vakaitavi ena rogoci ni kisi ena loma ni matabose me matau na nodra itovo kei na ivosavosa, ka mera kakua ni vakauta na itukutuku me baleta na rogoci ni kisi ena monalivalia me vakavu leqa vei ira e so;

(9) Ena vuku ni tikina (8), okoya e vakauta na itukutuku e rawa ni veivakaleqai ena mona livaliva me baleta na rogoci ni kisi ena loma ni matabose —

(a) nakiti me rawa ni vakaleqa e dua; se

(b) na kena lai vakaleqa sara e dua,

ena ripotetaka na matabose vei iratou na Tabana ni Ovisa ni noda vanua me ratou vaqqa se beitaki sara vakalawa.

Na ripote ni Matabose

17.—(1) Na matabose me solia na nona ripote vua na Peresitedi ka me vakamacalataka kina na itavi e qarava ka vakarurugi ena lawa qo wili kina na nodra nanuma na lewenivanua kei na veivakatutu me vakaturi cake me qarava na matanitu.

(2) E dodonu me soli na ripote ena loma ni vula tolu ni cava na itavi e qarava na matabose, laurai ena tikina 14 (3) se soli ni cava na gauna e tosoi tale kina na veiqaravi, ena tikina 14 (4).

(3) E dua na ilavelave ni ripote e dodonu me soli kina matanitu me rawa ni qaravi kina na veivakatutu e vakaturi yani.

(4) Na matanitu me vakayagataka na iyau sa tu rawa me qarava kina na veivakatutu e vakaturi yani ena ripote.

(5) E itavi ni matanitu me vkaraitaka ni sa sega na iyau e tu me qaravi kina na veivakatutu e vakaturi yani ena ripote.

(6) E sa na sogo na matabose ena gauna ga e solia oti kina na nona ripote vua na Peresitedi, ia o ira na kena liga ni veiqaravi era na cakacakataka tiko mera vakacavara na itavi e so e vo me qaravi, ena nona veivakasalataki na jiameni ni matabose.

WASE 4—IKURI*iTukutuku Maroroi*

18.—(1) Na matabose me maroroya vakavinaka na itukutuku kece ni bose, rogoci kei na kena vakatulewataki na veikisi e so.

(2) Na itukutuku ni matabose e ka maroroi , ia na kena itukutuku vakailavo e rawa ni wasei vei dua na lewenivanua e kerea me raica ka na qai vakatautaki ena nodratou vakatulewa na matabose ke ratou nanuma ni sega ni dodonu me soli ke—

(a) na vakalatilatia na veivakatutu e sa vakaturi ka lewe ni ripote ni matabose; se

(b) vakavuna na vakaleqai ni tamata yadua se tawase ni matanitu vakabibi ke sema ena itavi ni matabose.

(3) O ira na lewe ni matabose e tabu nira wasea se tukuna wavoki na cakacaka e cakava na matabose, vakavo na veika sa tabaki vakaripote ka vakarautaka na matabose.

(4) Na vakatatabu ena wasetikina (3) e okati vei ira kece na leweni matabose kei ira na veiqaravi kina.

(5) Na lewe ni matabose kei ira na kena liga ni veiqaravi mera maroroya na veitukutuku kece e vakasokumuni, veivakadinadina e so, na itukutuku kei na veika tale e so era kila ni veisemati kei na cakcaka se leqa e saga me walia na matabose

(6) Na vakatatabu ena wasetikina (5) e wili tale ga kina o ira na sa vakacegu kei ira na liga ni veiqaravi ena loma ni matabose

(7) Na itukutuku kece me baleta na kisi e rogoci ena matabose e dodonu me maroroi ena National Archives of Fiji me ivurvure ni tukutuku ena veigauna mai muri.

iLavo ni Matabose

19.—(1) Na ilavo ni matabose e wili kina na —

- (a) wase ni ilavo e solia na bose yaco me qaravi kina na itavi ni matabose;
- (b) na ilavo kece e ciqoma na matabose mai na so tale na vanua me vukea na qaravi ni itavi; se
- (c) ilavo e rawati mai na ilavo e vakatubutaka se maroroya tu na matabose.

(2) Na Matanitu me raica ni tiko na ilavo me rawa ni qarava vakavinaka kina na matabose na nona itavi, ka me ciqoma tale ga na veivuke eso e yaco mai.

Dikevi ni ilavo

20. Na Matabose me vakarautaka na itukutuku vakailavo, iyau kei na veika e taukena na Matabose, me maroroi vinaka ka me na dau dikevi me vaka e virikotori ena Lawatu ni Dikevi ni iLavo 1969.

Lawasau

21. Na minisita e rawa ni virikotori e so na lawasau me vakamacalataka se vakayacori ena loma ni Lawatu qo, me rawa ni qaravi vinaka ka rawati na veika e tatadrataki kina.

IKURI 1**(Tikina 2)****YAVU NI VEIQARAVI**

1. Qo na iyavu taumada ni nodra veiqaravi na Komisina—
 - (a) Veidinadinati kina veika me vinaka kina na vanua o Viti kei kena kawa tamata taucoko;
 - (b) Galala mai na ile se rai vakapolitiki
 - (c) Na veivakadonui kei na Komisina ka vakatau kina veika e virikotori ena yavu oqo kei na dua tale na lawa volai, o ira na lewenivanua e Viti; kei na
 - (d) Tataqomaki mai na veisaqasaqa me baleta na nodra gagadre kei na nodra itavi vaKomisina.
2. Na Komisina e dodonu me na tiko ena veigauna ni bose ni Matabose vakavo ke dua na ulubale vinaka ni nona na sega ni tiko rawa.
3. Na Komisina kakua ni vakaitavi vakapolitiki se na kena soqosoqo.
4. Na Komisina e vauci ena lewa ni Matabose ka sega ni dodonu me vakaraitaka na nona saqata e dua na ka e matana levu vakavo ena gauna ni bose.
5. Na Komisina me na dua ni ciqoma e dua na veivaqumi, ivakayaga se veitokoni, oka kina na veikauwaitaki mai vua e dua na tamata koya na rawa ni rawata mai ena vakatulewa e rawa ni cakava na Matabose. Na lawa oqo ena vakadewataki ena yalomatua ka sega ni okati kina na veika e vakarautaka na Matanitu ena dua na soqo vakamataniu se bose.

6. E sega ni wili ena parakaravu 5 ni Yavu ni Veiqaravi oqo, vakavo ke vakabauta na Komisina ni sega ni ciqomi ni loloma, vakavo na ilavo, ena vakavuna me sega ni veivakabauti, ena rawa ni ciqoma na loloma me na vakayagataki raraba ena valenivolavola ni Matabose, ka me vakadeitaka na Komisina ni na vakaraitaki na iloloma.
7. E dodonu vei ira na Komisina mera rokova na itavi ni Jeameni ni Matabose ni gusunivosa ni Matabose. Na kerekere mai vei ira na daunitukutuku se veitaba me na dau vakarogotaki vua na jeameni. Na veisureti kina na dua na bose me na dau vakamatatataki vua na jeameni, ka na rawa ni vagolea na veisureti kina dua na bose ni Matabose. Mena veivosakitaka na Matabose na iwalewale ni kena qaravi na veisureti me volavola ena tabana ni tukutuku, vakaitavi ena veiporokaramu ni retio kei na retioyaloyalo ka na vakarautaka na idusidusi, ka mera na rokova na Komisina.
8. E dodonu me qarauna vakavinaka na Komisina me kakua ni vakaraitaka e dua na matailalai ni veivosaki ka rawa ni vakaleqa na susugi ni veiyaloni.

IKURI 2
(Tikina 10)

BUBULUI SE YALAYALA

**FOMU NI BUBULUI SE YALAYALA ME NA DAU
VAKAYAGATAKA NA KOMISINA NI MATABOSE
NI DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI**

O yau o,, au sa digitaki ena siga..... ni, meu Komisina ka vakadikeva na veika e virikotori ena Matabose ni Dina kei na Veivakaduavataki, au sa bubuluitaka (se yalataka) niu na dinata ka qarava ena yalodina, ena kena itagede e vinaka duadua me vakavotui na dina, ka qarava na itavi sa lesi vei au me vaka e virikotori ena Lawati ni DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI ni 2024.

[In the case of an oath here add] Ni vukei au Noqu Kalou

.....

Komisina

Matabose ni DINA KEI NA VEIVAKAMEYAUTAKI

Qaravi ena tikinisiga ni..... 20.....

.....

Peresitedi

Matanitu o Viti

Fiji Truth and
Reconciliation
Commission